

Tussen waarnem

Dronedreiging bij de Marinehaven Den Helder

Foto: Provincie Noord-Holland

Maritha de Heer

ing en ingrijpen

Op 21 en 22 november 2025 vlogen urenlang drones boven de vliegbases Volkel en Eindhoven. Ook boven vliegbasis Gilze-Rijen werden in diezelfde periode drones waargenomen. Eindhoven Airport legde het vliegverkeer tijdelijk stil en Defensie zette elektronische en kinetische middelen in, maar de operators zijn nooit formeel geattribueerd aan Rusland en de herkomst van de drones is door de overheid nooit vastgesteld.[1] In juli 2026 kwam het International Institute for Strategic Studies (IISS) in een rapport tot de conclusie dat de drones waarschijnlijk zijn opgelaten vanaf schepen van de Russische schaduwvloot, die op dat moment op de Noordzee voeren. Het rapport acht het hoogstwaarschijnlijk dat het Kremlin achter een bredere droneoperatie boven Europa zat, maar een formele attributie is er niet.[2]

Lees verder →

→ Foto: Mediacentrum Defensie

Dat het niet bij waarnemingen hoeft te blijven bleek op 4 augustus 2026, toen op het vliegveld van Leipzig/Halle een drone met explosieven werd aangetroffen.[3] Bijna een jaar na de eerste incidenten is het de moeite waard te kijken wat Nederland, specifiek de Koninklijke Marine, concreet doet voor de bescherming tegen drones. Voor de Nieuwe Haven te Den Helder is het beeld gemengd. Er wordt volop gewerkt aan oplossingen, maar er liggen nog genoeg uitdagingen om de haven naar wens te kunnen beschermen. Dit artikel is gebaseerd op recent onderzoek van de schrijver naar de weerbaarheid van Den Helder tegen dronedreigingen, met open bronnenonderzoek en interviews met betrokken instanties als basis.[4] Dit artikel behandelt drie vragen die daaruit voortkomen: wat kan er operationeel wel en niet bij Den Helder, waarom blijft het benodigde juridisch kader steken, en hoe verhoudt Nederland zich daarin tot bondgenoten als België en Duitsland, en tot de aanpak binnen de EU en de NAVO.

Actuele situatie

De Nieuwe Haven biedt als thuisbasis van de zeestrijdkrachten onder andere munitieoverslag, onderhoud en bevoorrading van fregatten, ondersteuning van onderzeebootoperaties en personeelsverblijf. Een aanval hier raakt niet een schip, maar het operationele hart van de vloot. De primaire bewaking ligt bij de Defensie Bewakings- en Beveiligingsorganisatie (DBBO), een burgerorganisatie gericht op objectbeveiliging en toegangscontrole. De DBBO heeft geen structurele geweldsbevoegdheid zoals politie- of militaire eenheden, met uitzondering van de algemene regels van noodweer. De organisatie is uitgerust voor bewakingsdoeleinden, niet direct voor het neutraliseren van een dreiging uit de lucht. De commandant staat officieel boven de DBBO en geeft de DBBO opdracht om een deel van de bewaking uit te voeren. Naast de uitvoering door de DBBO blijft de commandant van het complex eindverantwoordelijk voor de bewaking en beveiliging. Hij behoudt te allen tijde de bevoegdheid om op te schalen en kan, indien de situatie daarom vraagt, uit zelfverdediging besluiten tot optreden. Een uitzondering daarbij vormt een afgemeerd marineschip, het kan zichzelf daarnaast met daartoe benodigde sensor- en wapensystemen verdedigen: de commandant kan een drone laten neerschieten zodra dat nodig is, zonder toestemming vooraf.[5]

Voor wat betreft situaties elders op de haven loopt de keten van de DBBO naar het Maritime Security Squadron (MSS). Indien sprake is van een dronedreiging – en de operator kan worden gevonden – wordt de drone met diens hulp neergehaald. Dat kan lastig zijn, omdat drones ook niet-standaard systemen kunnen gebruiken, van frequentie kunnen wisselen en niet afhankelijk zijn van commerciële platforms. Tegen de tijd dat deze keten haar werk heeft kunnen doen, is de drone vaak al verdwenen. Pas daarna start de Koninklijke Marechaussee een onderzoek, met wisselend succes. Het Naval Base Protection Team (NBPT) moet dit gat dichten. Om dit team volledig operationeel en effectief te maken, moet onder meer aan de onderlinge samenwerking tussen instanties en aan het

mandaat van dit team worden gewerkt. De Kustwacht, verantwoordelijk voor het maritieme beeld op de Noordzee, heeft geen eigen responscapaciteit tegen drones en leunt voor de beveiliging van het eigen Kustwachtcentrum op Defensie.

Naast het op orde hebben van de keten om adequaat op een drone dreiging te kunnen reageren, zijn ook aanpassingen benodigd in de detectieapparatuur zoals sensoren voor het vaststellen van drone-aanwezigheid. Het gebruik van sensoren en het verzamelen van data zoals persoonsgegevens betekent ook dat privacywetgeving tegen obstakels aanloopt. De verwerking ervan valt onder de Algemene Verordening Gegevensbescherming en – in opsporingscontext – onder de Wet Politiegegevens. Dat kan betekenen dat niet elke partij in de beveiligingsketen zelfstandig een koppeling mag maken tussen een gedetecteerde drone en de geregistreerde operator.

Detectie en identificatie zijn bovendien twee verschillende stappen. Een drone zien is iets anders dan weten wie hem bestuurt en wat de intentie is. Op basis van radarsignalen alleen is het onderscheid tussen een hobbyist, die per ongeluk een verboden zone invliegt, en een statelijke actor die inlichtingen verzamelt niet te maken. En dan gaan we ervan uit dat met zekerheid vastgesteld kan worden dat het om een drone gaat. Een standaardaanname, met name in de civiele sector, is dat een drone vooral een observatiemiddel in plaats van een wapen is. Die aanname zou in het licht van de huidige ervaringen met de inzet van drones moeten veranderen.

Het juridische kader

De reden dat dit voortduurt ligt niet bij onwil van individuele diensten, maar bij een juridisch vacuüm met drie lagen, die elk een eigen wettelijke basis vereisen. De eerste laag is telecomrechtelijk: mag je een stoorsignaal gebruiken om een drone te verstoren? Radiostoorapparatuur is in Nederland in beginsel verboden op grond van de Telecommunicatiewet. Deze laag is inmiddels grotendeels geregeld via een vrijstellingsregeling, die aangewezen overheidsdiensten toestaat een radiostoorapparaat in te zetten tegen drones die een ernstige, acute en herkenbare dreiging vormen.[6] De tweede laag is strafrechtelijk: wie mag en wie heeft de mogelijkheden tot ingrijpen in het datasysteem van een drone, bijvoorbeeld door de besturing over te nemen? Computervredebreuk is strafbaar op grond van artikel 138ab van het Wetboek van Strafrecht en voor *spoofing* bestaat geen expliciete wettelijke uitzondering.[7] De derde laag is publiekrechtelijk: op welke grondslag handelt een individuele ambtenaar precies? Hier gaat het om de vraag wie binnen de hele reactieketen de juiste bevoegdheden heeft om adequaat te kunnen reageren.

Ook de Rijkswet 'Geweldgebruik bewakers militaire objecten' geeft voor defensiepersoneel weinig steun. Hoewel zij hiermee een grondslag krijgen voor geweldgebruik bij de bewaking van militaire objecten, is deze vooral gericht op geweld tegen personen. Voor geweld tegen objecten zoals drones, of voor elektronische tegenmaatregelen, biedt de wet geen expliciete bevoegdheid.[8] In maart 2026 verscheen een tijdelijk beleidskader dat op 19 december 2025 was vastgesteld en de bevoegdheden van politie, Marechaussee en defensiebewakers verduidelijkte, zonder de onderliggende wetgeving te wijzigen.[9]

> Detectie en identificatie zijn twee verschillende stappen.

Een beleidskader kan geen strafrechtelijke verboden opzijzetten, hoe expliciet het ook stelt dat hacken en *jammen* zijn toegestaan: het legaliteitsbeginsel eist een duidelijke wettelijke basis voor ingrijpende bevoegdheden zoals het overnemen van een besturingssysteem.[10] Het beleidskader zou op 1 juli 2026 vervallen en die datum is gepasseerd. Het kader is niet vervangen door wetgeving, maar is verlengd tot 1 juli 2027. Het ministerie van Justitie en Veiligheid geeft daarbij aan dat nog moet worden bepaald wat nodig is voor een eenduidige juridische borging van de counterdrone-bevoegdheden en beoogt begin 2027 met voorstellen voor regelgeving te komen.[11] De regeling beschrijft zorgvuldig hoe een ambtenaar moet afwegen of en hoe een drone bestreden mag worden, van vordering en gedwongen landing, tot het uiterste middel van een vuurwapen.[12] Die zorgvuldigheid verandert niets aan het feit dat de onderliggende bevoegdheid nog altijd niet stevig is verankerd. Voor de ambtenaar die in de praktijk moet handelen, betekent dit een aanhoudend risico: wie een drone *jamt* of overneemt, doet dat zonder de volledige rechtsbescherming die pas ontstaat als alle drie de lagen wettelijk zijn vastgelegd. Dat risico bestond al eind november 2025 ten tijde van Volkel en is met de verlenging nog niet weggenomen.

Toerekening

De drie lagen hierboven bepalen of en hoe Nederland tegen de drone zelf mag optreden. Een tweede, aparte vraag is wat de aanval betekent voor de verhouding met de staat erachter. Ook die reactie wordt juridisch bemoeilijkt, en wel door het vraagstuk van toerekening. Een aanval met een niet-gemarkeerde drone, gelanceerd vanaf een schip zonder duidelijke vlag of eigenaar, is vrijwel niet aan een staat toe te schrijven. Rusland maakt hier al gebruik van met de zogenoemde schaduwvloot. Verouderde tankers met onduidelijke papieren, die naast het omzeilen van sancties ook worden ingezet voor inlichtingenwerk en vermoedelijk ook voor dronelanceringen. Volgens het eerdergenoemde IISS-rapport dienden zulke schepen waarschijnlijk ook als lanceerplatform voor de drones boven de Nederlandse vliegbases.[13]

Zonder toerekening is een beroep op het interstatelijke recht op zelfverdediging juridisch niet mogelijk, hoe duidelijk de dreiging ook is, en zolang bewijs ontbreekt kan een aanval zonder gevolgen blijven, ook als de schade reëel is. Onmogelijk is toerekening echter niet: Duitsland wees Rusland op 1 september 2026, bijna vier weken na de mislukte aanval op Leipzig/Halle, aan als verantwoordelijke. Daarbij verwees de Duitse regering naar bewijs dat de aansturing van de drone via Russische staatsinstan-

ties liep.[14] Rusland ontkent dit. Poetin suggereerde op een persconferentie dat het bewijs was verzonnen en dat de aantijgingen politiek gemotiveerd zijn.[15]

Ook als toerekening wel zou lukken, ligt de drempel voor een reactie hoog. Het gebruik van geweld tussen staten is verboden op grond van artikel 2 lid 4 van het VN-Handvest.[16] Voor een beroep op zelfverdediging onder artikel 51 van het VN-Handvest geldt echter een hogere drempel: een gewapende aanval van voldoende schaal en ernst. Een enkele drone boven een marinehaven haalt die drempel in de meeste scenario's niet, hetgeen natuurlijk afhankelijk is van de daadwerkelijke schade-effecten die de drone berokkent. Een gecoördineerde aanval met meerdere drones op meerdere doelen zou die drempel mogelijk wel halen, afhankelijk van de schade en de politieke context.

■ Duitsland heeft de bevoegdheden van de politie op het gebied van droneaanvallen explicieter gemaakt.

Technische uitdagingen

Los van die juridische vraag is niet elk technisch middel zonder meer bruikbaar in een havenomgeving. *Jamming* verstoort niet alleen het signaal van de vijandige drone, maar ook GPS-afhankelijke systemen van afgemeerde schepen en geautomatiseerd materieel op de kade. *Spoofing*, het overnemen van de navigatiesignalen van een drone, kent een ander risico: de drone blijft denken dat hij correcte positie-informatie ontvangt en kan daardoor onvoorspelbaar reageren, bijvoorbeeld door abrupt van koers of hoogte te veranderen. Kinetisch ingrijpen, het fysiek neerschieten van een drone, brengt op zijn beurt het risico van neerkomende brokstukken met zich mee. Geen verwaarloosbaar risico dicht bij munitieopslag en afgemeerde schepen. Gespecialiseerde commerciële partijen bieden inmiddels in enkele gevallen 24/7 inzetbare counterdrone-capaciteit aan, maar zonder vooraf vastgelegde mandaten en aansprakelijkheidsafspraken levert hun inzet tijdens een incident alsnog vertraging op.

→ **Antwerpen krijgt een Nasams-luchtverdedigingssysteem voor de bescherming van haar haven. In september oefende de Landmacht op Kreta met dit systeem (foto: Mediacentrum Defensie)**

Bondgenoten

Duitsland

Duitsland heeft politiebevoegdheden op het gebied van droneaanvallen explicieter gemaakt: interceptie en het neerhalen van drones zijn wettelijk vastgelegd, met nauwere samenwerking tussen politie en leger.[17] De aanpassing kwam na een reeks drone-incidenten boven Duitse energiecentrales en havens in 2024 en 2025, waarbij de politie keer op keer moest toezien zonder bevoegdheid tot ingrijpen. Waar Nederland een tijdelijk kader verlengt, heeft Duitsland de stap naar permanente wetgeving al gezet. De wijziging van het Luftsicherheitsgesetz werd eind februari 2026 door de Bundestag aangenomen en kreeg in maart de instemming van de Bundesrat.[18] De Bundeswehr mag de politie sindsdien via *Amtshilfe* bijstaan en daarbij als laatste middel drones neerhalen. Daarnaast kreeg de Bundespolizei in december 2025 een eigen drone-afweereenheid en opende het gezamenlijke Drohnenabwehrzentrum van Bund en Länder.[19] Ook in Duitsland kostte het tijd: de wijziging stond al sinds begin 2025 op de agenda en bleef tijdens de behandeling omstreden.[20] De *Grünen* misten duidelijke bevoegdheidsregels voor snelle besluitvorming; de *Linke* vond dat de Grondwet militaire inzet in het binnenland niet toestaat.[21] Het is belangrijk om hier te onderstrepen dat een wettelijke basis bovendien nog geen sluitende bescherming maakt, zoals Leipzig liet zien.

België

Eind februari 2026 kondigde de Belgische premier Bart de Wever aan dat de haven van Antwerpen vanaf 2027 een NASAMS-luchtafweersysteem krijgt, in gezamenlijke aanschaf met Nederland, dat het systeem zelf al inzet, onder meer tijdens de NAVO-top in Den Haag.[22] Ook in Antwerpen erkennen experts de kostenasymmetrie: een raket van ongeveer een miljoen euro is geen efficiënte manier om een drone van een paar duizend euro te stoppen. Daarom wordt parallel gezocht naar goedkopere oplossingen zoals lasers en storingszenders.[23] De U.S. Navy ervaart hetzelfde in de Rode Zee, waar interceptors van ongeveer 2,1 miljoen dollar worden ingezet tegen drones die vaak slechts enkele duizenden dollars kosten.[24] Ook in het Verenigd Koninkrijk staat luchtverdediging tegen raketten en drones hoog op de agenda: de regering wil met ruim 350 miljoen pond het aantal Sky Sabre-systemen van het leger verdubbelen. En de Conservatieve oppositie beloofde in oktober 2026 een bedrag van 10 miljard pond voor een nationaal netwerk, mocht zij de volgende verkiezingen winnen.[25]

→ Het draagbaar tactisch radarsysteem 'SQUIRE' wordt gebruikt voor het detecteren en volgen van drones. Op 12 januari 2023 testte een nieuwe counterdrone-eenheid van het Defensie Grondgebonden Luchtverdedigingscommando (DGLC) in Cincu, Roemenië, de middelen en ontwikkelde zij procedures voor de bestrijding van drones (Foto: Mediacentrum Defensie)

Rotterdam, Antwerpen en Den Helder maken feitelijk deel uit van dezelfde NAVO-doorvoerketen voor materieel richting de oostflank van het bondgenootschap. De vergelijking laat zien dat nergens het probleem al is opgelost. Duitsland heeft de wettelijke basis het verst uitgewerkt, maar Leipzig liet zien dat dat op zichzelf niet genoeg is. België investeert in luchtafweer voor zijn haven, maar dat systeem staat er pas volgend jaar. Nederland heeft voor de kade van Den Helder nog geen sluitend antwoord, maar zet op andere punten wel stappen, onder meer bij de bescherming van de schepen zelf en binnen de Europese Unie. Dat verschil in beschermingsniveau kan gevolgen hebben voor de kwetsbaarheid van Nederlandse havens. Zolang Antwerpen in luchtafweer investeert en Nederland de stap naar vergelijkbare bescherming van zijn havens nog niet heeft gezet, kan Nederland relatief aantrekkelijker worden als doelwit, niet omdat de dreiging hier groter is, maar omdat de drempel lager ligt.

Tot slot

Defensie zit niet stil. Oefening Port Defender vond in april 2026 voor de tiende keer plaats, dit keer ook in de Eemshaven naast Rotterdam, samen met de Netherlands Maritime Special Operations Forces (NLMARSOF) en civiele partners als brandweer, politie en de geneeskundige hulpverlening.[26] Het Expertise Centrum Onbemande Systemen (ECOS) moet marine-onderdelen, die zich met onbemande systemen bezighouden, beter met elkaar verbinden en heeft de overheid 1 tot 2,5 miljard euro vrijgemaakt voor counterdrone-capaciteiten. Al kent de realisatie een lange doorlooptijd: het meest concrete nieuwe systeem, de Skyranger 30, wordt pas vanaf 2028 geleverd en is bovendien primair bedoeld voor de bescherming van militaire eenheden in het veld, niet voor een vaste locatie als een marinehaven.[27] Voor de schepen zelf is er meer perspectief: de marine heeft het eerste contract getekend voor nieuwe counterdrone-systemen waarmee schepen zich beter tegen droneaanvallen kunnen verdedigen. Dat helpt aan boord, maar nog niet op de kade.[28]

Geen van deze initiatieven richt zich op de bescherming van Den Helder zelf. De aanpak van drone-incidenten is institutioneel versnipperd. Meerdere ministeries en uitvoeringsdiensten hebben deelverantwoordelijkheden, maar een eenduidig mandaat voor nationale regie bij een incident ontbreekt. De NAVO classificeerde in 2023 de Nederlandse capaciteit tegen drone-zwermen en *loitering munition* dan ook als onvoldoende aanwezig, terwijl Nederland op andere terreinen, zoals raketverdediging via Patriot-systemen, wel op het gewenste niveau presteerde.[29]

> Het tijdelijke beleidskader is niet vervangen door structurele wetgeving.

Nederland staat in Europees verband evenmin aan de zijlijn. Nederland leidt binnen de EU de Priority Capability Area (PCA) voor drones en counterdrone-systemen, die volgens het kabinet in het actieplan van de Europese Commissie als centraal vehikel op dit terrein wordt gezien.[30] De PCA richt zich op de ontwikkeling en productie van deze systemen. Het European Drone Defence Initiative (EDDI) heeft een ander doel: het gaat over de inzet van die systemen voor verdediging. Het EDDI moet eind 2026 een eerste capaciteit hebben en eind 2027 volledig functioneren.[31] In de huidige opzet richt het initiatief zich bovendien niet op drones die vanaf zee voor de Europese kust worden gelanceerd, terwijl juist dat het scenario is waarin de schaduwvloot een rol speelt.[32] Tegelijk wil het kabinet nationale bevoegdheden behouden.[33] De regie bij een incident blijft daarmee ook in Europees verband een nationale kwestie.

Inzake het tijdelijke beleidskader dat de bevoegdheden van politie, Marechaussee en defensiebewakers moest verduidelijken, zien we dat het niet is vervangen door structurele wetgeving, maar verlengd tot 1 juli 2027, zonder dat de strafrechtelijke en publiekrechtelijke lagen die in dit artikel zijn beschreven zijn opgelost.

De casus van vliegbasis Volkel, waar in november 2025 urenlang drones werden waargenomen zonder dat de operators ooit zijn geïdentificeerd, blijft actueel. De juridische en operationele vragen van toen zijn grotendeels dezelfde als nu. Toegenomen is het bewustzijn van het probleem: er wordt geoefend, geïnvesteerd, en de dreiging wordt serieus genomen in beleidsstukken en jaarverslagen. Nog niet toegenomen is het vermogen om op het moment zelf iets te doen als een zwerm drones een marinehaven nadert en de operators onvindbaar blijken. Voor de Koninklijke Marine zijn hierin nog zeker stappen te maken, juist omdat het hier niet om willekeurige infrastructuur gaat, maar om de thuisbasis.

Maritha de Heer doorliep een stage aan de School voor Maritieme Vorming, Bedrijfsvoering en Onderwijskunde (SMVBO) en volgt op dit moment de master Military Strategic Studies aan de Nederlandse Defensieacademie (NLDA).

SCAN DE QR-CODE VOOR DE NOTEN BIJ DIT ARTIKEL

Cartoon

